PREDICATUL ŞI PROBLEMA VERBULUI COPULATIV LA G. IVĂNESCU[1]

DINU MOSCAL*

1. Perspectivă generală

Preocuparea pentru problemele de teorie a limbii şi înclinaţia pentru o perspectivă logico-filozofică în clarificarea unor concepte lingvistice sunt două dintre caracteristicile definitorii ale lingvistului ieşean, chiar dacă între lucrările sale de referinţă nu apare şi o scriere teoretică în care să-şi fi expus o concepţie proprie asupra limbajului, a raportului său cu artele şi cu logica, sau asupra limbii în general, situată între cauze (la nivelul popular) şi finalitate (la nivelul limbii literare), şi în care să coreleze terminologiile propuse cu ocazia analizei faptelor concrete de limbă. Cunoscutul său spirit critic transpare în special în abordarea acestor chestiuni teoretice ale limbii, unde adesea este tranşant şi indică direcţii care ar elimina unele confuzii sau chiar care ar trebui să reorganizeze totul în anumite paliere ale studiului limbii. Lucrările sale cu caracter teoretic nu constituie totuşi partea cea mai semnificativă din întregul operei sale. În principiu, se poate afirma că, în ceea ce priveşte lingvistica teoretică, studiile lui Ivănescu s-au concentrat în jurul chestiunilor de sintaxă.

Cursul de sintaxă a limbii române (predat la Universitatea din Iaşi între anii 1947 şi 1949, cf. Ivănescu 2004: 5) este şi singura lucrare de dimensiuni mai mari dedicată acestui domeniu. Problematica predicatului şi a verbului copulativ apare ilustrată la Ivănescu mai clar în două dintre articolele sale de mai târziu, intitulate *Gramatica şi logica* (în două părţi) şi *Nume şi verb*. Analiza percepţiei lui Ivănescu asupra acestor concepte lingvistice va urma o ordine ierarhică, începând cu opinia sa despre gramatică în general şi despre părţile de vorbire, continuând cu soluţia sa

[1] Această lucrare a fost realizată în cadrul Proiectului „Societatea bazată pe cunoaştere – cercetări, dezbateri, perspective", cofinanţat de Uniunea Europeană şi Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013, POSDRU/89/1.5/S/56815.

* Academia Română, Filiala din Iaşi, bd. Carol I, nr. 8, România.

ALIL, t. LIII, 2013, Bucureşti, p. 175–184

BDD-A1171 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:22 UTC)

pentru o viziune mai apropiată de obiectul de studiu, cu definirea verbului şi a predicatului şi, în final, cu analiza unuia dintre elementele constitutive ale predicatului nominal, verbul copulativ.

2. Gramatica părţilor de vorbire

Strâns legat de perspectiva logicii aristotelice, istoricul părţilor de vorbire, privite nediferenţiat ca entităţi gramaticale până în secolul al XVII-lea (vezi Pfister 1976: 112), arată o asemenea stabilitate a tradiţiei logiciste în modul lor de definire, încât este greu de crezut că această perspectivă se va putea schimba. Părţile de vorbire continuă să fie privite ca nişte clase lexicale, deşi însăşi sintagma „parte de vorbire" arată că definiţia ar trebui să se bazeze pe funcţia pe care o îndeplinesc la nivelul discursiv al limbii. În realitate, categoria părţilor de vorbire trebuie să se bazeze pe un *cum* al cuvântului, şi nu pe un *ce* (semantica lexicală) al acestuia (Coseriu 1987a, 1987b, Coşeriu 2004). Prin conţinutul lexical nu se poate individualiza vreo parte de vorbire, deoarece acesta poate fi comun mai multor părţi de vorbire lexical-semantice, iar orice conţinut lexical poate fi redat într-o limbă printr-un substantiv, ca „obiectualizare" a realităţii percepute în modul propriu vorbitorilor fiecărei comunităţi lingvistice.

Observaţii asupra acestei chestiuni au făcut mai mulţi lingvişti (Saussure 1998: 29, 133; Hjelmslev 1968: 8; Coşeriu 2004; Wilmet 1997: 282–283), însă o schimbare de perspectivă în definirea părţilor de vorbire implică o schimbare generală la nivelul morfologiei ca ştiinţă. În această privinţă se exprimă şi Ivănescu, însă făcând referinţă la direcţia structuralistă, acuzată că nu ar fi ţinut cont de realizările anterioare ale neogramaticilor: „studiul claselor de cuvinte se găseşte şi la structuralişti în acelaşi stadiu în care se găsea în antichitate [...]. Astfel ni se pare nouă că stă lucrul cu problemele fundamentale ale morfologiei şi cu terminologia morfologică, pe care structuraliştii le-au lăsat neatinse. Noi credem că tocmai în acest domeniu este necesară o mare schimbare, chiar dacă avem a face cu concepţii general răspândite şi cu o terminologie care pare a fi tot ce e mai înrădăcinat în ştiinţa limbii" (Ivănescu 1965: 423). În realitate, însuşi Saussure, cel considerat părintele structuralismului, se exprimă în termeni la fel de tranşanţi în această privinţă: „La început s-a făcut ceea ce se numea gramatică. Acest tip de studiu, inaugurat de greci şi continuat, în primul rând, de francezi, este fondat pe logică şi este lipsit de orice vedere ştiinţifică şi dezinteresat asupra limbii în sine" (Saussure 1998: 29).

Problema lingvisticităţii părţilor de vorbire este una general recunoscută, dar, după cum arată şi Ivănescu, nu se rezumă la cazul particular al părţilor de vorbire, ci reflectă o stare a întregii morfologii. Necesitatea unei soluţionări a acestei chestiuni era resimţită şi de către Saussure, care indică şi dificultatea pe care o presupune: „lingvistica lucrează fără încetare cu concepte făcute de gramaticieni, concepte despre care nu se ştie dacă într-adevăr corespund unor factori constitutivi

ai sistemului limbii. Dar cum să o ştim? Şi dacă aceste concepte sunt nişte fantome, ce realităţi să le opunem?" (*ibidem*: 124).

În mod surprinzător, modul în care se poziţionează Ivănescu în vederea soluţionării problemelor din morfologie pare a fi într-un dezacord evident cu perspectiva celorlalţi lingvişti amintiţi. La fel ca şi Saussure, care consideră că lipsa de adecvare la obiectul supus cercetării (limba) a conceptelor folosite în lingvistică provine din ascendenţa în logică a acestora, în special a celor din gramatică, şi ceilalţi mari lingvişti menţionaţi au acelaşi punct de vedere, observaţie aflată în deplină concordanţă cu ceea ce indică istoria gramaticii. Lingvistul ieşean pare să se îndrepte în sensul contrar: „Punctul de vedere pe care ne plasăm, acela al analizei limbii făcute pe analiza gândirii – ne referim însă la cele mai noi cuceriri ale logicii – ne îngăduie să vedem că tocmai în morfologie este de schimbat aproape totul" (Ivănescu 1965: 423).

3. Ipoteza „logică" a lui Ivănescu

În general, observaţiile lingviştilor asupra gramaticii incriminează ascendenţa ei logică, iar Ivănescu nu poate să facă excepţie în faţa unei realităţi istorice evidente (Ivănescu 1963: 261). Întrebarea formulată de Saussure şi citată mai sus, cu privire la înlocuirea conceptelor logice din lingvistică, primeşte un răspuns surprinzător din partea lui Ivănescu: eliminarea confuziilor produse prin preluarea conceptelor logice de către gramaticieni se poate soluţiona chiar prin revenirea la logică. Nu trebuie însă neglijată accepţia termenului „logică" la Ivănescu. Acesta face o diferenţiere între o logică ontologică – cea care, conform opiniei sale, stă la baza conceptelor din gramatică – şi o logică a gândirii în general. În acest fel se explică aparenta contradicţie între o afirmaţie precum „gramaticii greci şi latini [...] identificau limba cu gândirea şi deci categoriile gramaticale erau considerate categorii logice" (Ivănescu 1963: 259) şi o alta, din aceeaşi lucrare, prin care autorul dă soluţia problemei tocmai prezentate: „[...] vrem să dovedim că structura limbii nu se poate explica decât prin structura gândirii" (*ibidem*: 261). Prin urmare, cititorul textelor ivănesciene trebuie să identifice două accepţii ale termenului *logic(ă)*: o logică *raţională*, care corespunde ştiinţei numite astfel şi ale cărei argumente în privinţa adevărului sau falsului vin din planul ontologic şi o logică *generală*, care pentru Ivănescu este aceeaşi cu gândirea în general (nu cu gândirea logică), desemnată adesea la Ivănescu prin termenul *logic(ă)*. Conform acestui punct de vedere, el afirmă că „astăzi punctul de vedere lingvistic se deghizează într-un punct de vedere ontologic", cu specificarea că „punctul de vedere ontologic este cel care se impune din capul locului la analiza limbajului" (*ibidem*), dar că „punctul de vedere ontologic nu poate fi menţinut în analiza morfologică a limbii sau, dacă este menţinut, trebuie completat cu un alt punct de vedere. Acest punct de vedere nu poate fi decât cel logic, al gândirii, căci planul gândirii se interpune între planul ontologic, al realităţii, şi planul lingvistic, al expresiei prin cuvinte, propoziţii şi

BDD-A1171 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:22 UTC)

fraze" (*ibidem*: 262). Aşadar, pentru Ivănescu există o logică în raport direct cu onticul, care trebuie eliminată din gramatică (dar necesară în analiza limbajului în general), şi o logică cu rol de intermediar între realitatea ontică şi limbă. Astfel, gramatica actuală (pentru că nu s-a schimbat nimic între timp) ar fi o transpunere neadecvată a logicii ontologice, iar noua gramatică ar trebui să se bazeze pe o logică generală, care corespunde apercepţiei intelectuale şi care se reflectă în structura gramaticală a unei limbi. Distincţia nu are însă valoare metodologică în argumentaţia lui Ivănescu, astfel că, în unele cazuri, arată limitele conceptelor gramaticale preluate din logică, iar în alte cazuri recurge chiar la argumentul aristotelic al acestor concepte (Ivănescu 1965: 424).

4. Verbul

Păstrând în prim-plan perspectiva unei logici generale, adică o gândire generală, Ivănescu consideră că „este, hotărât, o greşeală să se limiteze judecăţile numai la acele afirmaţii şi negaţii, numai la acele gândiri, care «enunţă» o noţiune, care [...] ne arată calităţile sale specifice şi deci permanente", deoarece, continuă Ivănescu, există şi o altfel de gândire decât cea despre generalul permanent, şi anume aceea despre „particularul trecător", care nu exprimă noţiuni, ci doar note, fapt pe care Meillet nu l-ar fi putut observa, deoarece el a considerat că verbul reflectă „de-a dreptul planul ontologic, al realităţii, iar nu planul gândirii, planul logic" (Ivănescu 1964: 199–200). Prin urmare, limba prezintă şi predicate care reflectă accidentele şi, de aceea, analiza ei la nivelul discursiv nu poate fi asimilată analizei logice. Aceeaşi observaţie o face şi în cazul substantivului: „întrucât substantivul nu exprimă numai existenţele «substanţiale», dar şi însuşirile, acţiunile, procesele etc., dacă apar în actul gândirii ca noţiuni, termenul *substantiv* este cu totul nepotrivit pentru a denumi clasa de cuvinte în discuţie şi am propus ca termenul *nume* să fie întrebuinţat în locul lui" (Ivănescu 1965: 423). În acest fel, Ivănescu elimină partea de semantică lexicală din definiţia verbului, definiţie care de multe ori se limitează la această parte, adică fără a se mai include specificarea referitoare la conjugare (care, analizată cu atenţie, se dovedeşte a fi o definire circulară, deoarece conjugarea nu este altceva decât flexiunea verbală şi, prin urmare, definiţia verbului prin conjugare înseamnă „cu comportament morfologic specific verbului"). Soluţia dată de Ivănescu este identificarea verbului cu predicatul, adică se propune o identitate între parte de vorbire şi funcţie în acest caz[2], afirmând că „termenul *verb* este în fond echivalent cu predicat" (*ibidem*: 425). Acesta este motivul pentru care aprecierile cu privire la verb nu se limitează la statutul acestuia de parte de vorbire, ci implică şi funcţia de predicat. Afirmaţiei referitoare la identitatea dintre verb şi predicat i se adaugă o specificare foarte

[2] Despre problematica aplicării criteriului identităţii între parte de discurs şi funcţie la nivel general, vezi Brøndal 1928: 234–235.

importantă în ceea ce priveşte funcţia; această specificare rămâne însă izolată, dar ar fi trebuit să aibă implicaţii importante în definirea predicatului şi a verbului copulativ: „[...] verbul singur este predicat, adică este vorbire, este afirmare sau negare despre ceva" (*ibidem*: 425).

5. Predicatul

Urmând planul logic şi considerând că „*a afirma* şi *a nega* din definiţie ar putea fi înlocuite cu *a gândi*" (Ivănescu 2004: 119, notă), Ivănescu propune eliminarea separării între subiect logic şi predicat logic, pe de o parte, şi subiect şi predicat gramatical, pe de altă parte, deoarece subiect şi predicat gramatical nu poate fi decât subiectul şi predicatul logic, adică să se admită că o propoziţie este formată numai din subiect şi predicat ca unităţi simple sau complexe din punct de vedere formal (Ivănescu 1964: 200, 2004: 119). Însă tot el observă următoarele: „construcţia propoziţiei este indiferentă faţă de subiectul şi predicatul propoziţiei şi judecăţii", dar consideră că propoziţiile trebuie interpretate conform mesajului transmis (Ivănescu 1964: 201). Desigur, transpunerea structurii lingvistice într-o structură logică (semantică) nu înseamnă decât tocmai ceea ce Ivănescu încercase să elimine ca fiind neadecvat prin critica logicii ontologice, deoarece studiul limbii nu poate fi redus la enunţurile logice. Astfel, deşi multe dintre observaţiile sale legate de predicat sunt corecte, iar argumentele pentru o nouă abordare sunt în mare măsură pertinente, Ivănescu nu este întotdeauna consecvent cu sine însuşi, deoarece combină argumente din ambele planuri sau se bazează uneori şi pe tradiţia logicistă a gramaticii, ca atunci când defineşte predicaţia: „«predicarea» se exprimă prin simpla alăturare a predicatului la subiect sau a sintagmei predicat la sintagma subiect" (Ivănescu 1965: 424). Limba arată că (exceptând sintaxa mixtă, unde participă şi contextul lingvistic sau cel pragmatic) enunţurile pot fi formate numai din predicat şi că negaţia şi afirmaţia poate fi izolată, adică nu este numaidecât afirmaţie despre ceva, aşadar simplă afirmaţie sau negaţie a ceva. Ivănescu susţine şi el acest lucru (Ivănescu 2004: 132, 138), însă nu ţine cont de faptul menţionat în definiţia citată mai sus. Dacă definiţia predicatului nu se limitează la limbile indoeuropene, unde flexiunea este unul dintre indiciile importante în identificarea părţilor de discurs şi a funcţiilor sintactice, definiţia predicatului prin simpla afirmaţie a unui conţinut propriu prezintă un grad de adecvare superior definiţiilor din gramaticile actuale.

Definiţia lui Ivănescu, bazată pe afirmaţie, probabil fără a fi străină de definiţia din Gramatica de la Port-Royal[3], este cu siguranţă mai aproape de

[3] „Ainsi le verbe, selon ce qui lui est essentiel, est un mot qui signifie l'affirmation. Mais si l'on veut joindre, dans la définition du verbe, ses principaux accidents, on le pourra définir ainsi: *Vox significans affirmationem, cum designatione personae, numeri et temporis*: *Un mot qui signifie l'affirmation, avec désignation de la personne, du nombre et du temps*" (Arnauld, Lancelot 1810: 332).

BDD-A1171 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:22 UTC)

realitatea limbii decât cea clasică, logico-semantică, în care se pune accentul pe conținutul afirmat și nu pe modul în care acel conținut este afirmat, deoarece, fără a fi afirmat, un conținut semantic nu poate fi considerat un enunț. În acest fel se justifică și observațiile sale critice, precum cea referitoare la afirmația lui Porzig că enunțurile impersonale ar avea subiect, Ivănescu considerând, pe bună dreptate, că, acolo unde apare (în limbi precum germana, franceza sau engleza), pronumele nu este decât marcă a persoanei. Dat fiind că pronumele din enunțurile impersonale nu poate fi subiect, concluzia este aceea că „pot exista și fraze fără subiect". Însă identitatea dintre subiectul și predicatul logic și subiectul și predicatul gramatical îl conduce pe Ivănescu la afirmații care nu pot fi acceptate, decât dacă le situăm într-un plan al unei logici generale: „Dar, dacă există fraze fără subiect, există și judecăți fără subiect. Logica trebuie să ia în considerare și astfel de cazuri". Logica nu se va ocupa niciodată de astfel de fraze, pentru că nu ele constituie obiectul său de studiu. Ivănescu are în vedere o logică generală, de aceea utilizează și termenul *gândire* pentru această logică generală, însă logica generală ca mod coerent de gândire nu este o știință, ci o capacitate umană. Obiectul logicii, așa cum o arată Aristotel în partea introductivă a opusculului *Despre interpretare*, este logosul apofantic, adică numai o parte din vorbirea în general, numită logos semantic. Ivănescu devine chiar puțin ironic la aceste presupuse deficiențe ale logicii: „Logicienii nu mai admit alte categorii de judecăți [în afară de cele categorice, ipotetice și disjunctive, n.n.]. Dar aceasta este o deficiență a lor" (Ivănescu 2004: 138). Totuși, o logică ce corespunde în totalitate limbii nu poate fi presupusă, iar logica nu s-a ocupat niciodată de gramatică. Analiza enunțurilor logice înseamnă analiza substratului logic al enunțului, și nu a structurii lor gramaticale sau a valorii sintactice a elementelor care formează enunțul.

Un răspuns în privința raportului dintre analiza logică și analiza lingvistică a actelor lingvistice îl oferă Coșeriu: „Der Logik geht nicht um die Rede als sprachliches Phänomen, sondern vielmehr um den darin ausgedrückten Gedanken und höchstens um das Verhältnis von Gedanken und sprachlichen Ausdruck" (Coseriu 1987a: 2). Coșeriu consideră că există două accepții ale logicii, o logică a gândirii în general și o logică a gândirii raționale și că limba se asociază cu primul tip de logică, numai o parte din limbă corespunzând logicii raționale, logosul apofantic. Logica științei limbii (gramatica drept disciplină care cercetează și descrie structura unei limbi) constă în adecvarea la obiectul de studiu, afirmă Coșeriu. Dacă obiectul de studiu, limba, corespunde unei logici generale, structura descrisă în gramatică trebuie să reflecte acest fapt (Coseriu 1987a: 4). Dacă gramatica ar urma principiile logicii raționale, atunci ar fi inadecvată obiectului de studiu și, prin urmare, „ilogică". Așadar, o extensie a logicii prin care să se cuprindă toate tipurile de enunț, așa cum credea Ivănescu, nu este posibilă. Ideea trebuie însă înțeleasă dincolo de termenii folosiți. Pentru Ivănescu, gramatica trebuie să corespundă unei astfel de logici, identică cu gândirea în general, identificată în diversele forme ale enunțurilor lingvistice, fapt ce nu poate fi

contestat. Soluțiile propuse de Ivănescu pentru o redefinire a conceptelor cu care lucrează gramatica actuală sunt cu siguranță mai adecvate limbii, căci gramaticile încă nu s-au eliberat de viziunea logică asupra limbii. Definiția predicatului ca *vorbire*, cu sensul de „afirmație în general" (care include și afirmația, și negația), devine aplicabilă și în cazul enunțurilor lingvistice nonverbale (adică verbul nu este suplinit prin context) din sistemele unor limbi precum maghiara sau ebraica, unde absența verbului copulativ nu poate fi considerată o elipsă, deoarece prezența lui în asemenea fraze nu este permisă de sistemul limbii (vezi Agnel 1999: 114–116 și Ehlich 2005: 111–119).

6. Verbul copulativ

Limitând analiza la predicatul verbal și pornind de la definiția predicatului ca afirmație a ceva, Ivănescu arată că rolul copulei nu poate fi limitat la statutul de „element de legătură" din logică:

> „Copula arată, în limbile în care apare, că avem o propoziție teoretică sau o judecată, iar nu o sintagmă subiect. Copula este semnul că avem o propoziție, iar nu o sintagmă subiect. Din această cauză ea nici nu-și merită numele de copulă. Acest termen trebuie părăsit și înlocuit cu *indiciu de propoziție* sau *indiciu de judecată*, chiar *indiciu de predicat*, *indiciu de predicație*. Legarea termenilor se face astfel: prin acord, consecutio temporum și recțiune. O dovadă că nu legarea este scopul așa-numitei copule o constituie faptul că în vorbire se leagă de multe ori determinatul ori determinantul fără verbul *a fi*. Așa-numita copulă nu apare decât în cazul legării predicatului cu subiectul, deci tocmai la legarea prin care se naște judecata sau propoziția teoretică. Dar, repet, nici în acest caz așa-numita copulă nu este obligatorie și este înlocuită în unele limbi cu alte mijloace (în rusă, ea este înlocuită cu o formă specială a adjectivului predicat, deosebită de aceea a adjectivului care nu e predicat). Așadar, nu există copulă" (Ivănescu 1964: 197–198).

„Chestiunea copulei" trebuie corelată și cu Ivănescu 2004: 66–67, unde îl amintește pe Meillet și problema frazei nominale pure din limbile semitice și citează și definiția frazei de la Meillet: „une phrase consiste essentiellement en une affirmation, elle comprend au besoin un sujet, c'est-à-dire un mot qui indique de qui ou de quoi quelque chose est affirmé, et est normalement un prédicat, c'est-à-dire un mot qui indique ce qui est affirmé. Le sujet peut n'être pas exprimé, s'ils est connu des interlocuteurs" (Meillet, *Linguistique historique et linguistique générale*, apud Ivănescu 2004: 67).

Conform definiției acceptate, actul predicației constă în afirmația însăși, și nu în ceea ce se afirmă. În cazul predicatului nominal, din punct de vedere logic există un predicat, adică ceea ce se afirmă, și copula, adică „elementul de legătură". Gramaticile au preluat această analiză logică a predicatului nominal, care s-a păstrat până astăzi, deși identificarea predicatului nu se bazează niciodată pe identificarea predicatului nominal, ci pe aceea a verbului copulativ. Această constatare extrem de simplă, dar care nu se poate impune în fața tradiției statuate prin gramatici, este foarte probabil și argumentul care îl face pe Ivănescu să susțină

BDD-A1171 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:22 UTC)

că ceea ce gramaticile numesc şi consideră că este o copulă nu are rol de copulă la nivel lingvistic şi să o numească „indiciu de predicat/predicaţie". Acelaşi lucru îl afirmă şi despre verbul predicativ: „Trebuie să spunem totuşi că numai verbul la unul din modurile predicative creează propoziţia, indiferent dacă el este sau nu predicatul real al judecăţii (face excepţie fraza nominală pură). Verbul la unul din modurile predicative este un indiciu al propoziţiei sau, ceea ce e totuna, al predicatului. (Poate aceasta a făcut să se creadă atâta timp că el e oricând predicat)" (Ivănescu 1964: 202). Aşadar, fără a se exprima explicit, Ivănescu arată că, din punct de vedere gramatical, rolul predicativ în cadrul predicatului nominal nu-i revine numelui predicativ, aşa cum este în logică, ci verbului copulativ. Desigur, afirmaţia ca act lingvistic în cadrul unei fraze nominale nu este îndeplinită de numele predicativ, ci de verbul copulativ. Numele predicativ este doar specificarea afirmaţiei indicate prin verbul copulativ. Ivănescu nu continuă analiza la următorul nivel, adică, după ce răspunde întrebării „În ce constă predicaţia la nivel lingvistic?" şi ajunge la răspunsul că aceasta constă în afirmaţie, nu îşi propune să dea un răspuns şi la întrebarea „În ce constă afirmaţia?".

Chiar şi rămânând la acest pas făcut de Ivănescu, trebuie reţinută ideea că, din perspectiva limbii, predicatul s-ar defini ca afirmaţia a ceva (despre altceva, în majoritatea cazurilor), şi nu ceea ce se afirmă despre altceva, astfel că accentul cade pe verb, fie acesta şi „copulativ". „Afirmaţia a ceva" şi „ceea ce se afirmă despre ceva" fac diferenţierea dintre planul lingvistic şi cel logic, căci în primul caz este vorba despre actul în sine, în timp ce în al doilea caz este vorba despre ceea ce e supus actului. Acest fapt conduce la o altă analiză a predicatului nominal, căci afirmaţia se face prin verbul numit copulativ, prin care se afirmă ceva, afirmaţia fiind specificată prin numele predicativ.

7. Concluzii

Problema gradului de adecvare a definiţiei predicatului în gramatici este un fapt cunoscut, astfel că observaţiile critice în acest sens constituie deja o regulă în lucrările care abordează această chestiune. Ivănescu încearcă o rezolvare a acestei probleme prin depăşirea cadrului logic în care s-a stabilit definiţia predicatului, a verbului şi a verbului copulativ. Lingvistul ieşean consideră că acest lucru este posibil prin lărgirea domeniului logicii, încât aceasta să cuprindă toate faptele de vorbire, ajungându-se astfel la un alt fel de logică, care să se identifice cu gândirea în general. În realitate, gramatica este cea care trebuie să depăşească un cadru logico-semantic şi să ajungă o ştiinţă care să cuprindă toate faptele de limbă. Ivănescu încearcă să facă acest lucru în cazul definirii actului predicaţiei, care nu poate fi definit în planul limbii pe baza substratului logic. El consideră că predicatul trebuie definit ca afirmaţie a ceva. Această definiţie este valabilă atât pentru predicatele din propoziţiile cu subiect şi predicat, cât şi pentru cele fără subiect. De asemenea, verbul copulativ nu mai poate fi considerat un element de

legătură, deoarece prin verbul copulativ se face afirmaţia. Urmând acest raţionament, putem considera că numele predicativ este specificarea afirmaţiei realizate prin verbul copulativ. Astfel, raportul dintre elementele constitutive ale predicatului nominal este invers faţă de cel impus prin analiza logică.

Ivănescu nu continuă analiza în această direcţie, astfel încât să arate şi modul în care se realizează afirmaţia, adică ce anume face ca un enunţ să fie un enunţ şi nu doar o sintagmă. O astfel de analiză ar fi dus la constatarea că afirmaţia este posibilă prin timpul gramatical, informaţia specifică verbului. În cazul enunţurilor nonverbale, timpul este subînţeles, acesta fiind şi motivul pentru care Hjelmslev (1971: 200) ajunge la concluzia că timpul aparţine în realitate frazei.

BIBLIOGRAFIE

Agnel 1999 = Éva Agnel, *Phrase nominale et phrase avec „être" en hongrois*, Aix-en-Provence, Université de Provence – Service des Publications.

Aristotel 1998 = Aristotel, *Organon*, I, traducere, studiu introductiv, introduceri şi note de Mircea Florian, Bucureşti, Editura IRI.

Arnauld, Lancelot 1810 = A. Arnauld, C. Lancelot, *Grammaire générale et raisonnée de Port-Royal*, Paris, Bossange et Masson.

Brøndal 1928 = Viggo Brøndal, *Les parties du discours. Partes orationis*, Copenhague, Græbe.

Coseriu 1987a = Eugenio Coseriu, *Logik der Sprache und Logik der Grammatik*, în *Formen und Funktionen. Studien zur Grammatik*, Tübingen, Max Niemeyer, p. 1–23.

Coseriu 1987b = Eugenio Coseriu, *Über die Wortkategorien («partes orationis»)*, în *Formen und Funktionen. Studien zur Grammatik*, Tübingen, Max Niemeyer, p. 24–44.

Coşeriu 2004 = Eugeniu Coşeriu, *Logicism şi antilogicism în gramatică*, în *Teoria limbajului şi lingvistica generală. Cinci studii*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, p. 239–264.

Ehlich 2004 = Konrad Ehlich, *Phrase averbale, phrase nominale? La constellation sémitique*, în „Syntaxe & sémantique", 6. *Aux marges de la prédication*, sous la direction de Irmtraud Behr *et al.*, Caen Cedex, Presses Universitaires de Caen, p. 103–123.

Hjelmslev 1968 = Louis Hjelmslev, *Die Sprache*, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

Hjelmslev 1971= Louis Hjelmslev, *Le verbe et la phrase nominale*, în *Essais linguistiques*, Paris, Minuit, p. 174–200.

Ivănescu 1963 = G. Ivănescu, *Gramatica şi logica*, I. *Structura logică a gândirii ca factor al structurii morfologice a limbii*, în „Analele Universităţii din Timişoara", Seria Ştiinţe filologice, 1, p. 259–267.

Ivănescu 1964 = G. Ivănescu, *Gramatica şi logica*, II. *Structura gândirii ca factor primar al structurii sintactice a limbii*, în „Analele Universităţii din Timişoara", Seria Ştiinţe filologice, II, p. 193–219.

Ivănescu 1965 = G. Ivănescu, *Nume şi verb*, în *Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*, Bucureşti, Editura Academiei, p. 423–426.

Ivănescu 2004 = G. Ivănescu, *Curs de sintaxa limbii române moderne*, editat, adnotat şi prefaţat de Oana Popârda, Iaşi, Editura Junimea.

Pfister 1976 = Raimund Pfister, *Zur Geschichte der Begriffe von Subjekt und Prädikat*, în „Münchener Studien zur Sprachwissenschaft", 35, p. 105–119.

Saussure 1998 = Ferdinand de Saussure, *Curs de lingvistică generală*, publicat de Charles Bally şi Albert Sechehaye, în colaborare cu Albert Riedlinger, ediţie critică de Tullio de Mauro, traducere şi cuvânt-înainte de Irina Izverna Tarabac, Iaşi, Editura Polirom.

Wilmet 1997 = Marc Wilmet, *Grammaire critique du français*, Louvain-la-Neuve, Duculot.

BDD-A1171 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:22 UTC)

PREDICATE AND COPULA – G. IVĂNESCU'S PERSPECTIVE

ABSTRACT

This article discusses G. Ivănescu's conception of *predication*. As a language phenomenon, the predicate is defined as a statement of something and not as something that is said about a subject. This definition includes also the sentences without a subject and focuses on the linguistic act (the sentence), not on his logic background. According to this view, the *copula* is the main element in the nominal predicate structure and the *predicative* is the specification of the sentence.

Keywords: *G. Ivănescu, grammar, verb, predicate, copula.*

DESPRE CONCEPȚIA STILISTICĂ A LUI G. IVĂNESCU (SAU DESPRE JUSTEȚEA UNEI RECOMANDĂRI PRIVIND CERCETAREA STILURILOR)

CRISTINEL MUNTEANU*

În capitolul în care se ocupă de filozofia limbajului la Giambattista Vico, Eugeniu Coşeriu încearcă să explice în ce constă dificultatea de a percepe corect ideile acestui gânditor italian: „Stilul lui Vico este foarte complicat, obscur şi adesea încâlcit, lectura textelor sale îl zăpăceşte pe cititorul neexperimentat. Numeroasele repetări ale aceleiaşi idei cu variaţii sinonimice, adică lipsite de coerenţă terminologică, îngreunează înţelegerea. Cu toate că şi-a rescris continuu opera [...], prezentarea nu devine mai clară şi mai concisă, aşa cum ne-am aştepta, ci – sub imperiul exuberanţei produse de noile idei – din ce în ce mai metaforică şi mai neclară" (Coşeriu 2011: 351). În consecinţă, la începutul demersului său hermeneutic, E. Coşeriu apreciază că, în cazul lui G. Vico, este necesar să apelăm la „un dublu cadru explicativ": „Pentru o mai bună înţelegere a filozofiei limbajului la Vico, problematizările acestuia trebuie prezentate într-un dublu cadru interpretativ: mai întâi *ex negativo*, pe fundalul unei scheme a treptelor cunoaşterii propuse de Leibniz, şi apoi în manieră pozitivă, în cadrul propriei gnoseologii a lui Vico" (*ibidem*: 352).

1. *Mutatis mutandis*, cele spuse mai sus pot fi aplicate, într-o anumită măsură, şi operei ştiinţifice a lui G. Ivănescu, măcar pentru unele locuri ale acesteia. Desigur, o asemenea analogie conţine o doză de exagerare; de altminteri, nu am intenţionat o comparaţie între cei doi savanţi, Vico şi Ivănescu (apropiaţi, probabil, şi din punct de vedere temperamental), ci avut de gând doar să compar unele aspecte ale scrierilor lor şi ale interpretărilor ce pot fi date acestora.

1.1. Într-adevăr, deşi nu putem vorbi de o obscuritate de genul celei înregistrate la Vico, şi la Ivănescu întâlnim uneori o inconsecvenţă terminologică (după cum se poate constata şi din paragrafele despre limbajul poetic, pe care le vom examina aici) şi, pe alocuri, o exprimare oarecum neclară, trădând o uşoară lipsă de rigoare sau de ordine (neajunsuri pe care le-au sesizat ori i le-au reproşat şi

* Universitatea „Constantin Brâncoveanu", Piteşti, Calea Bascovului, nr. 2A, România.

ALIL, t. LIII, 2013, Bucureşti, p. 185–204

BDD-A1171 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:22 UTC)